

ВИВЧЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ГУМАННИХ СТОСУНКІВ У КОЛЕКТИВІ СТУДЕНТІВ ТРАНСПОРТНОГО КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У руслі сучасних умов розвитку гуманізації та гуманітаризації освіти в Україні гостро постає проблема всебічного розвитку людської особистості як найвищої цінності суспільства, носія високої духовності.

Гуманізація – ключовий момент нового педагогічного мислення, який потребує перегляду усіх компонентів педагогічного процесу у світлі людинотворної функції. Сьогодні, в психолого-педагогічному контексті термін “гуманізація” використовується у двох значеннях – гуманітаризація і лібералізація та демократизація.

1. Гуманітаризація – це переорієнтація освіти з предметно-змістового принципу вивчення основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед світу культури, світу людини на формування в молоді гуманітарного системного мислення.

2. Лібералізація і демократизація передбачає формування відносин співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу, виховання морально-емоційної сфери людського характеру, основними компонентами якого є щирість, людяність, терпимість, доброзичливість, милосердя, а також почуття власної гідності і поваги до гідності іншої людини [3, с.162].

Для сучасної вищої школи актуальною є проблема виховання майбутніх спеціалістів, які стануть не тільки висококваліфікованими фахівцями, але й носіями людської гідності порядності, моральності, творцями духовних стосунків. Провідна роль у цьому процесі відводиться вихованню, що має за мету формування гуманістичних почуттів, зростання проявів теплоти, взаємоповаги, сердечності у взаєминах.

Процес виховання майбутнього фахівця включає цілеспрямоване формування його внутрішнього світу у душі любові й поваги до іншого, гордості за свою майбутню професію.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає, у тому, щоб виявити, які гуманістичні стосунки у студентському колективі привалюють, встановити, які гуманістичні якості є найпопулярніші серед молоді.

Дегуманізація молоді, загострення вікових протиріч, розповсюдження насильства і жорсткості нагально потребує науково обґрунтованих рекомендацій щодо організації гуманістичного виховання в сучасній вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Сьогодні вчені і педагоги-новатори ведуть інтенсивний пошук нової виховної парадигми, де на першому плані виступають гуманістичні ідеї й орієнтири, що ґрунтуються на повазі до особистості молодої людини, її своєрідності і неповторності.

Технологія формування гуманістичних якостей і стосунків у вищій школі представлена працями українських та російських вчених: А.М.Алексюка, А.Б.Орлова, В.І.Бондаря, Г.К.Селевко, О.В.Сухомлинської, Г.О.Балла, І.Д.Беха, С.У.Гончаренка, Є.С.Березняка, А.С.Нісімчука, О.Г.Мороза, Г.А.Ковальова, С.Д.Циганок та ін.

Проаналізовані дослідження з проблем виховної діяльності характеризуються зіставленнями у розумінні сутності гуманістичних стосунків, які полягають у виділенні ефективних, гуманних, педагогічно доцільних і протилежних їм непродуктивних, антигуманних моделей виховання. Г.А.Ковальов висловлює побоювання з приводу надмірного захоплення гуманістичними виховними впливами і гуманістичною педагогікою маючи за основу американський варіант: “педагогічна філософія, що лежить в її основі, та її практика приховують у собі певну небезпеку: може ослабити, зійти нанівець провідна, спрямовуюча роль учителя, мудрого відповідального дорослого, який при всій повазі до особистості дитини повинен не йти за нею, а все-таки вести її” [2]. “Попри всі принципи переваги діалогічного підходу, – пише Г.О.Балл – імперативні та маніпулятивні впливи на певних відрізках педагогічного процесу нерідко виявляються потрібними з тактичних, ситуативних міркувань...” [1], адже авторитаризм є необхідним при чіткій передачі алгоритмічних знань, при односторонньому, чіткому інструктажі тощо. Можна говорити про формування гуманних якостей особистості молодої людини, якщо та є відповідальною, розважливою, доброю, вихованою, коли потрібно лише сприяти її саморозвитку й вихованню її позитивних моральних якостей. Та коли йдеться про людський егоїзм, грубість, жорстокість, тобто духовну деградацію, то педагог не має права закривати очі на об'єктивну реальність і заперечувати існування у своїх підопічних агресивних імпульсів, з якими необхідно навчитися справлятися.

На думку С.Степанова, конструктивний шлях для визначення ефективності і неефективності різних моделей виховання полягає в поєднанні переваг різних виховних підходів і відмові від недоліків, властивих будь-якій моделі виховання. Доцільність є в кожній моделі, а переключення починаються там, де позитивні моменти того чи іншого підходу надмірно переоцінюються.

Виклад основного матеріалу дослідження... У статті акцентується увага на можливості і перспективах розвитку гуманних стосунків у студентському колективі. Цей процес є досить складним і динамічним і вимагає реалізації таких принципів гуманістичних відносин: віра в людину, можливість її морального зростання,

безкорислива турбота людини про благо інших, зростання особистих інтересів до рівня загальнолюдських. З метою перевірки існування й розуміння гуманістичних якостей, цінностей у колективі нами було проведено анкетування у Вінницькому транспортному коледжі I-II ступенів акредитації, у якому брали участь 56 студентів.

Студентам була запропонована серія запитань серед яких були і такі: 1. "Які гуманістичні якості особистості студента Ви знаєте?" – опитувані відзначили наступні (див. рис. 1).

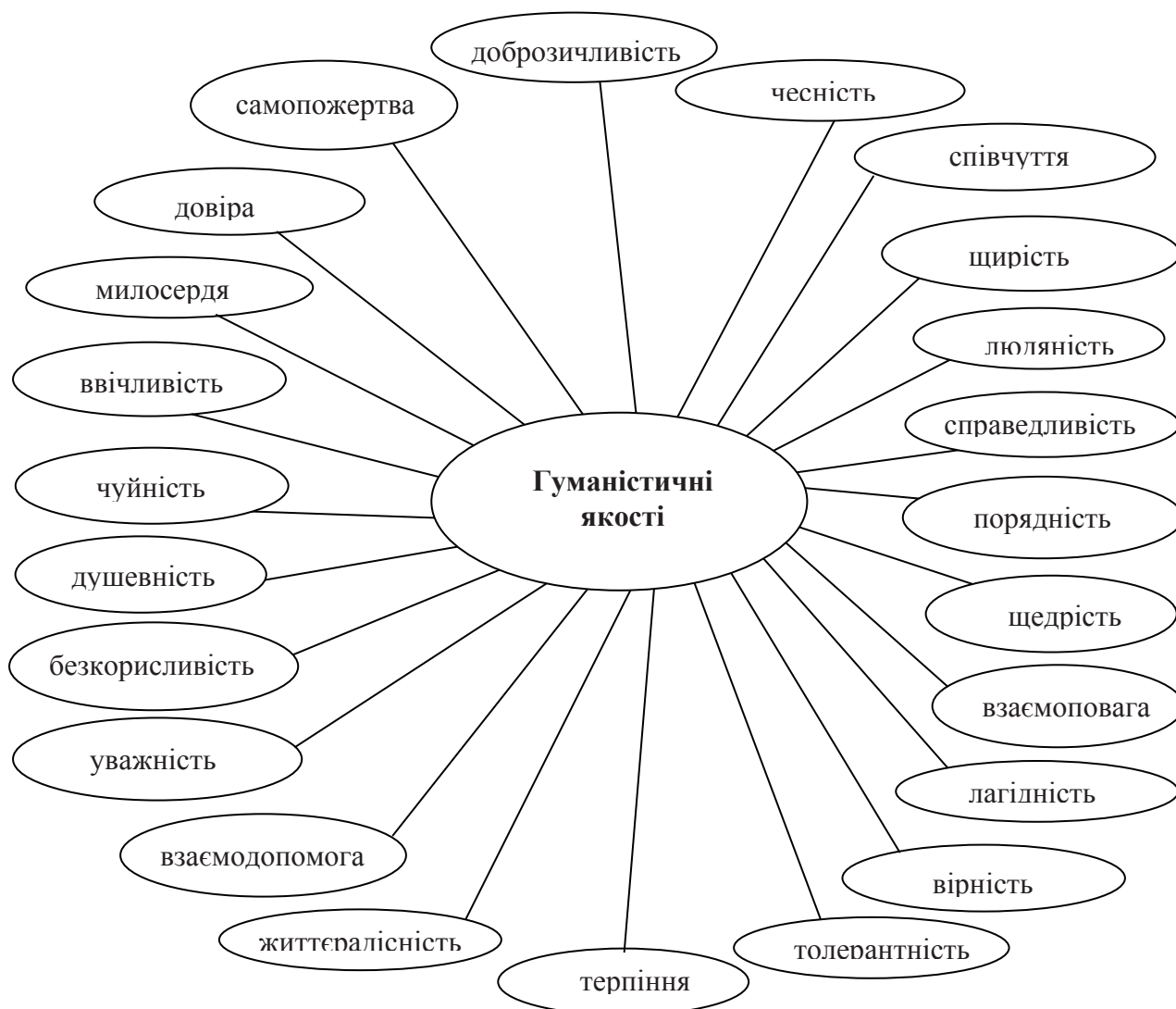

Рис.1. Перелік для оцінювання гуманістичних якостей особистості

Як засвідчує аналіз відповідей студентів, більшість не помічає різниці між моральними та гуманістичними якостями. Це пояснюється тим, що провести чітку межу між моральністю і гуманністю важко, тому що вони наповнені ідентичним змістом.

На запитання анкети: "Які гуманістичні якості характеризують Вашого друга однокурсника (назвати не менше 10 якостей в порядку їх значущості)," відповіді виявилися такими (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Значущість гуманістичних якостей у відсотковому співвідношенні

Порядок названих якостей	Якості	Кількість студентів	Кількість %
1	доброзичливість	31	55,3
2	чесність	14	25

3	щирість	11	19,6
4	справедливість	9	16
5	щедрість	8	14,3
6	взаємодопомога	7	12,5
7	безкорисливість	4	7,1
8	чуйність	3	5,4
9	милосердя	2	3,6
10	толерантність	2	3,6

Аналіз одержаних результатів засвідчує, що найпопулярнішими гуманістичними якостями є:

- доброзичливість – 55,3%;
- чесність – 25%;
- щирість – 19,6%;
- справедливість – 16%;
- щедрість – 14,3%.

Дещо насторожує той факт, що в жодній анкеті не виявлено такої риси як любов – всеохоплююча, безкорисна, жертвна любов до свого ближнього, не згадано жодним респондентом і про такі якості гуманізму як почуття жалю і терпимості. Ми пояснюємо цей факт тим, що студенти першого курсу скеровані, в основному, на процесі навчання, вони ще повністю не адаптувалися до умов нового для них навчального закладу. В особистих розмовах з ними ми помітили, що їм необхідні доброзичливість, чесність і щирість як з боку викладачів коледжу, так і з боку однокурсників. Часто така невизначеність у стосунках суттєво впливає на формування гуманних стосунків студентської молоді. Студенти-першокурсники виявили особливу потребу у педагогічному співробітництві як соціальної взаємодії, діалозі реальних особистостей з їхніми потребами й особливостями. Опитувані студенти відзначають, що їм потрібна така соціальна взаємодія, яка б стала початком процесу їхнього особистісно-гуманного розвитку, коли їхні вміння співпрацювати в постійно змінному соціумі приводили до бажаних результатів. А це означає що, у процесі взаємодії педагога і студента в діях педагога повинна домінувати атмосфера терпимості, емоційного тепла, щирої зацікавленості особистістю студента, його справами. Важливим моментом у роботі педагога має стати своєчасна підтримка, яка була б доречною у випадках кризового стану і прийняття серйозних рішень, хоча зловживання нею може мати і негативні наслідки.

З метою з'ясування об'єктивності самооцінки своїх якостей було запропоновано відповісти на запитання анкети : " Чи вважаєте Ви себе гуманною людиною?" Результати опитування були передбачуваними – усі респонденти твердо і безсумнівно відповіли: "Так".

Хочеться вірити у реальність цього твердження, бо за такого ставлення до себе і розуміння гуманності є надія на те, що педагогічний оптимізм виховання матиме серйозний вплив на формування гуманістичних якостей у студентському середовищі. Народження гуманістичних переконань студентів стає результативним за умови розуміння й усвідомлення власних моральних цінностей як особистісно-значущих феноменів, тобто з'ясування сутності внутрішніх складових через природу їх зовнішніх проявів. Це говорить про те що, студент зорієнтований на процес самостійного осмислення, переосмислення і створення моделі власної моральної поведінки.

Цікаві роздуми викликають відповіді студентів на запитання: "Чи завжди вигідно бути гуманним? Це так чи ні? (аргументуйте)" (рис. 2).

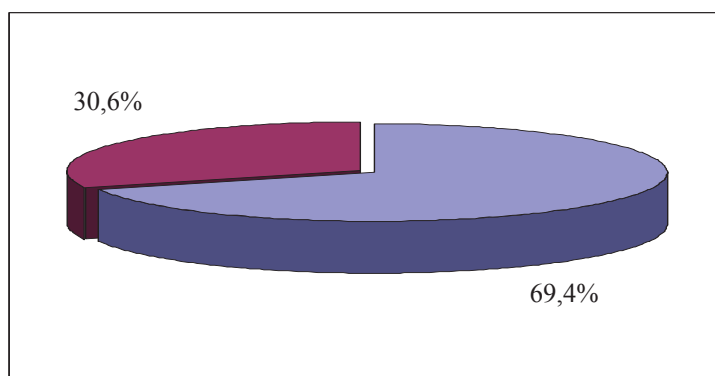

Рис.2. Аргументування студентами вигідності категорій гуманності

Як засвідчує аналіз відповідей 69,4% опитуваних, тобто більшість, відповіли, що не завжди вигідно бути гуманними і назвали такі причини:

- при досягненні особистої мети, коли усі способи є виправданими;
- коли на добро, зроблене тобою, відповідають протилежним, коли, як говорить відоме прислів'я: "гарними намірами стелиться дорога до пекла";
- коли домінує корисливість інших людей;
- залежить від життєвої ситуації, часом істина у дії: "Око за око, зуб за зуб";
- бути гуманним зі своїм недругом неможливо;
- іноді антигуманні вчинки (бійка, приниження, сварки) є найлегшими альтернативами виходу з конкретної ситуації.

Оскільки, в попередньому запитанні про те, чи вважаєте ви себе гуманним, усі відповіли позитивно, то тут маємо дещо інше – майже 70% відповіли "ні", це означає, що гуманність як характеристика духовності має свої межі. Вважаємо, що охарактеризувавши гуманістичні стосунки як явище, що містить у собі позитивні характеристики (добро, щирість, чуйність, милосердя...), студенти знайшли у собі саме такі якості, тобто кожен має побачити у собі гуманне начало. Але, як засвідчили відповіді на наступне запитання анкети, у існуючому матеріалізованому й технократизованому світі не завжди вигідно бути гуманним, тому що зовнішні чинники такі як егоїзм, жорстокість, несправедливість, заздрощі і т.д. диктують свої правила у людських стосунках. Емоційність і перцептивність молодих людей сприяє засвоєнню й відтворенню всього, що нас оточує, часто-густо гуманність стає на заваді до досягнення бажаної мети.

Хоча, слідуючи законам гуманності з позиції віри в Бога, мати Тереза – взірць терпимості і любові стверджувала:

- так, люди нерозумні, непослідовні, егоїстичні! Але люби їх;
- якщо ти робиш добро, люди звинуватять тебе в потаємній корисливості і собілюбства. Добро, зроблене тобою, завтра ж забудуть. Але все ж твори добро;
- щирість і відкритість зроблять тебе уразливим. І все ж будь щирим і відкритим;
- якщо тебе супроводжує успіх, ти наживаєш уявних і справжніх ворогів. І все ж успішним;
- віддай світу найкраще, що маєш, і, натомість, одержиш жорстокий удар. І усе ж віддавай світу найкраще, що в тебе є!

Молода людина, яка вступає у стадію дорослості і відповідальності, сама має вирішувати як жити далі, між чим вибирати, якими принципами керуватися. Відомо, що реформованість гуманних стосунків і заперечення гуманного ставлення до людей, призводить до байдужості і черствості, губиться віра в безкорисливі, щирі, людяні почуття. Стає очевидним, що у транспортних навчальних закладах процес виховання гуманності має бути скерованим на:

- розвиток духовних сил, здібностей та умінь, які допомагають людині переборювати життєві труднощі;
- формування характеру та моральної відповідальності;
- забезпечення можливостей для особистісного та професійного зростання і самореалізації;
- оволодіння засобами, необхідними для досягнення інтелектуально-моральної свободи, особистої автономії та щастя;

- створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності особистості й розкриття її духовних концепцій [5].

Щоб правильно зрозуміти ставлення студентів-першокурсників до самої сутності поняття гуманізму, їм було запропоновано висловити своє ставлення до розуміння категорії гуманності. Запитання звучало так: "Гуманність – пережиток минулого? Якщо ні, – поясніть чому?" Результати дослідження демонструє (діаграма 3).

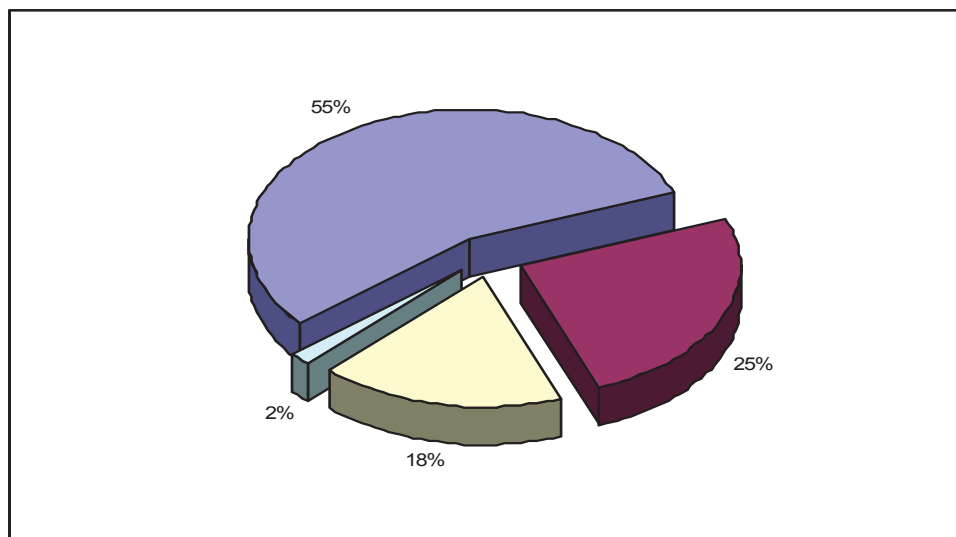

Рис. 3. Розуміння студентами сутності категорій гуманності

Як свідчать дані 55% респондентів відповіли: "Ні, гуманність – це не пережиток минулого", ще 25% відповіли, що гуманність – це пережиток минулого, але назвали ряд причин і пояснили чому, 18% утримались, вважаючи, що це несуттєво, а 2% ототожили гуманність з пережитком минулого, ще й майбутнього.

Хоча більшість студентів впевнена, що без добра й любові життя неможливе, тому що людство має потребу у гуманістичних цінностях, бо вони регулюють й облагороджують наші стосунки. Прагнення бачити позитивне в кожній людині є основою любові до усіх, а це головна умова гуманності.

Висновки... Результати проведеного нами анкетування свідчать про те, що студентська молодь є небайдужою до гуманних цінностей. Розуміння студентами транспортного коледжу основ гуманності обумовлене їхніми віковими особливостями, соціальним і навчальним середовищем. Безумовно, усе це впливає на життєдіяльність молодої людини, але відзначимо те, що постійно перебуваючи в матеріальному світі, духовні потреби й гуманні вчинки та ідеали завжди визнаються більшістю вищими цінностями особистості. У студентській молоді є розуміння того, що гуманність кожної людини має підтверджуватися конкретними справами, а не тільки міркуваннями та філософськими роздумами.

Література

1. Балл Г.А. Проблема додержання вимог наукової культури в дослідженнях гуманістично зорієнтованих освітніх процесів. // Освіта і управління. – 1998. – № 3. – С.41-48.
2. Ковалев Г.А. Три парадигми в психології – три стратегії психологічного впливу. // Вопросы психологии. – 1987. – № 3. – С.35-42.
3. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики: Учеб. пособие для студ. психол. фак. вузов. – М.: изд. центр "Академия", – 2002. – 272с.
4. Селевко Г.К. Традиционная педагогическая психология и ее гуманистическая модернизация. М.: НИИ школьных технологий. – 2005. – 144с.
5. Сластенин В.А. Содержание и результат воспитания. Учебн. Пособие "Педагогика". – Под ред. Ю.К.Бабанского. – М.: Педагогика, 1988. – С.98.
6. Шульгіна І.Є. Психопедагогіка як передумова гуманізації виховання учнів. – Нові технології виховання: Зб. наук. статей. – Відп. ред. С.В. Кириленко. – К.: ІСДО, 1995. – 156с.

Анотація

У статті розглядається проблема вивчення гуманістичних стосунків у студентському колективі транспортного коледжу міста Вінниці і визначаються найпопулярніші гуманістичні якості серед студентської молоді.

Аннотація

В статті розглядається проблема вивчення гуманістичних стосунків у студентському колективі Вінницького транспортного коледжу.

Подано до редакції 06.11.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, проф. Панченко Г.Д.